

مجموعه نشانه‌شناسی و زیاتشناسی ۱۱

زیر نظر فرزانه سجودی

زبان‌شناسی حقوقی

(نظری و کاربردی)

دکتر فردوس آقاگل‌زاده

گروه زبان‌شناسی

دانشگاه تربیت مدرس

کتابخانه

سرشناسه	: آقاگل زاده، فردوسی
عنوان و نام پدیدآور	: زبان شناسی حقوقی (نظری و کاربردی) / نویسنده فردوس آقاگل زاده
مشخصات نشر	: تهران: نشر علم، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۴۴۸ ص.
فروست	: مجموعه نشانه شناسی و زبان شناسی؛ ۱۱ / زیر نظر فرزاد سجودی.
شابک	: 3 - 330 - 224 - 964 - 978
یادداشت	: کتابنامه: ص ۴۶۹ - ۴۸۱.
یادداشت	: واژه نامه.
موضوع	: زبان شناسی حقوقی
موضوع	: زبان شناسی کاربردی
رده بندی کنگره	: HV۸۰۷۳/۵/۱۷:۲ ۱۳۹۰
رده بندی دیویی	: ۳۶۳/۲۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۷۸۸۱۰

نسخه

زبان شناسی حقوقی (نظری و کاربردی)

فردوس آقاگل زاده

چاپ اول، ۱۳۹۰

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

لیتوگرافی: کوثر

چاپ و صحافی: رامین

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری

پن بست گرانفر، پلاک ۴، تلفن ۶۶۴۱۲۳۵۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۳ - ۳۳۰ - ۲۲۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیشگفتار الف

بخش اول: مبانی نظری

فصل اول: زبان‌شناسی کاربردی ۱

فصل دوم: زبان‌شناسی حقوقی: رویکردی نوین در زبان‌شناسی کاربردی ۹

فصل سوم: مفاهیم نظری و ادبیات زبان‌شناسی حقوقی ۲۷

* برخی مفاهیم حقوقی ۲۷

* پیشینه زبان‌شناسی حقوقی ۳۷

* تعاریف زبان‌شناسی حقوقی: ۴۰

* زیر شاخه‌ها و حوزه‌های زبان‌شناسی حقوقی: ۴۵

* مختصری پیرامون زبان‌شناسی حقوقی در آمریکا: ۵۱

* شواهد زبان شناختی ۵۸

* اصول اخلاقی و قابل قبول بودن شواهد زبان‌شناختی ۵۹

* مفهوم زبان شناختی حقوقی در حوزه‌های حقوقی: ۶۳

* پیرامون مطالعات زبان‌شناسی حقوقی در ایران: ۶۵

فصل چهارم: رابطه نظام زبان و نظام حقوق ۶۹

* رابطه زبان و حقوق: ترجمه ۶۹

* نظام حقوقی و علم حقوق ۷۸

* نظام زبان حقوقی ۷۹

* ویژگیهای زبان حقوقی ۹۱

* تحلیل گفتمان حقوقی ۱۰۰

فصل پنجم: حقوق زبانی (فانونگذاری برای جرمهای زبانی) ۱۱۱

بخش دوم: راهبردهای کاربردی

- فصل ششم: رابطه زبان و قدرت در گفتمان حقوقی ۱۴۵
- فصل هفتم: کاربرد آواشناسی و واج‌شناسی در نظام حقوقی ۱۷۵
- فصل هشتم: کاربرد دستور زبان (نحو) و ساختواره (صرف) در نظام حقوقی ۲۰۱
- فصل نهم: کاربرد معنی‌شناسی، تحلیل گفتمان و کاربردشناسی زبان در نظام حقوقی ۲۱۷
- فصل دهم: کاربرد گویش‌شناسی، جامعه‌شناسی زبان و سبک‌شناسی در نظام حقوقی ۲۵۳

بخش سوم: کار عملی (میدانی)

- فصل یازدهم: آغاز یک کار عملی: چگونه به عنوان زبان‌شناس حقوقی عملاً کار را شروع
نماییم؟ ۳۰۳
- فصل دوازدهم: نمونه‌های عملی از گفتمان حقوقی در دادگاه کیفری ۳۲۹
- فصل سیزدهم: کار عملی: تحلیل زبان‌شناسی حقوقی نمونه‌هایی از متن محاکمه دادگاه ملی
(ایران) ۳۳۷
- فصل چهاردهم: تحقیق عملی: تحلیل زبان‌شناس حقوقی بازجویی پلیس از متهمان ۳۸۵
- کتابنامه: ۴۱۵
- الف: منابع فارسی ۴۱۵
- ب: منابع انگلیسی ۴۱۹
- ج: منابع اینترنتی ۴۲۴
- واژه‌نامه: ۴۲۷

پیشگفتار

زبان‌شناسی مطالعه علمی زبان است. این علم به لحاظ نظری بدنبال کشف چرایی قوه نطق و چگونگی عملکرد آن به عنوان یک پدیده زیست‌شناختی و فرآیند ذهنی در مغز انسان است و اینکه کودک انسان چگونه در مدت کوتاهی بر زبان مادری تسلط می‌یابد، چگونه آنرا درونی می‌کند و این نیروی بالقوه خدا دادی چگونه به فعل درمی‌آید. زبان‌شناسی به لحاظ کاربردی به چگونگی بکارگیری و نقش زبان در زندگی روزمره می‌پردازد. و زبان در هیأت فیزیکی خود خواه در قالب زبان نوشتاری و خواه گفتاری، موضوعات مورد مطالعه خود در حوزه زبان‌شناسی کاربردی می‌باشد. در حقوق نیز خواه زبان حقوق یا گفتمان حقوقی خواه زبان در مراکز پلیس کشف جرایم از متهم و خواه در گفتمان قضایی و عوامل شرکت‌کننده در آن گفتمان یعنی قاضی، بافت موقعیت، شاکی، متشاکی، خوانده، خواهان، شاهد، وکیل، قاضی و پرونده، زبان گفتار و نوشتار مطرح هستند. به عنوان مثال، در جرم‌شناسی^۱ دلایل و یا شواهد اثبات جرم بطور کلی عبارتند از: اقرار، قسم، شهادت شهود^۲، تحقیقات محلی، قرائن و امارات و علم قاضی^۳. (نجاپتی، ۱۳۸۶)، دلایل فوق را می‌توان به دو دسته اصلی تقسیم نمود: الف) دلایل مادی یا شواهد عینی؛ (از قبیل آثار انگشت، خون، گلوله، پوکه، دست خط و امضاء، مو، اسلحه و ...) ب: دلایل نظری، همانند اقرار، شهادت شهود، قسم (همان، ۱۰)

چنانکه مشاهده می‌شود موارد قابل توجهی از شواهد اثبات جرم چه در بخش نظری و چه در شواهد مادی یا عینی از جنس زبان گفتار و نوشتار هستند مانند، دست خط، امضاء، اقرار، شهادت شهود، قسم و ... به عنوان نمونه دیگر از کاربرد زبان‌شناسی در نظام حقوقی تصور فرمایید، که چه بسیار پرونده‌های

1- criminology

2 - physical evidences

3 - theoretical evidences

طلاق در دادگاههای خانواده که مشکل زن و شوهر در عدم درک متقابل و انعکاس آن در قالب الفاظ، واژه‌ها و در مجموع چگونگی بکارگیری زبان ارتباط است به عنوان مثال: بکارگیری نامناسب واژگان و گفته‌ها، در مراودات خانوادگی، استفاده از زبان بدون لحاظ نمودن منزلت اجتماعی و شخصیت زن یا شوهر، بکارگیری واژگان تابو، استفاده از عبارات، واژگان و پاره گفته‌های رکیک، فحش، تهمت، افتراء، فریب (اغوا) که همگی از لحاظ زبان‌شناسی و کاربردشناسی زبان دارای ویژگیهای کاربردشناسی خاصی هستند و از لحاظ حقوقی نیز در جرمهای زبانی جای می‌گیرند. و یا تعداد متناهی از شکایات مردم به مراکز حقوقی ناشی از کلاهبرداریها، و ناشی از عدم تنظیم دقیق متن قراردادهای ثبت مذاکرات و سوء تفسیر و برداشت از اینگونه متون است که نیاز به آموزه‌ها و راهبردهای معناشناسی و تحلیل گفتمان، کاربردشناسی و ترجمه و تجزیه و تحلیل متن دارد که در زبان‌شناسی متن و سایر موضوعات زبان‌شناسی جای می‌گیرد.

بارها شاهد محکومیت فردی در محاکم قضایی به سبب عدم تفهیم دقیق اتهامات و یا عدم کاربرد مناسب واژگان و عبارات تحت تاثیر فضای حاکم بر جلسه دادگاه و یا مراکز پلیس و زندان و در و در یک کلام مقهور رابطه زبان و قدرت بوده‌ایم. و یا واژه، جمله و یا عبارتی که قاضی به سادگی از کنار آن می‌گذرد از نظر یک زبان‌شناس حقوقی سرخشی و سپس دلایل مهمی در اختیار وکیل و یا قاضی قرار می‌دهد که سبب کشف حقیقت و در نتیجه سبب احقاق حق می‌گردد.

زبان‌شناسی حقوقی گرایشی نوین از زبان‌شناسی کاربردی است که جهت احقاق حق مردم و گسترش عدالت، زبان‌شناسان حقوقی را به عنوان متخصصان زبان گفتار و نوشتار و به عنوان کارشناسان و مشاوران متخصص براساس مبانی و راهبردهای علم زبان‌شناسی از قبیل آواشناسی و واج‌شناسی، ساختار، معنی‌شناسی، نحو، تحلیل گفتمان، کاربردشناسی زبان‌شناسی متن، زبان و ترجمه، سبک‌شناسی، گویش‌شناسی در خدمت مردم، نظام پلیسی، قوه قضائیه و

و کلاً قرار می‌دهد تا از تخصص زبان‌شناسی خود در جهت مشاوره، و ارائه نظر کارشناسانه درباره هر آنچه که از جنس زبان است (خواه هر آنچه در پرونده شاکي و متشاکي و يا خواهان و خوانده به صورت مكتوب آمده باشد و يا هر آنچه بازجو در مراكز پليس از زبان شفاهي متهم و يا مظنون می‌شنود و يادداشت می‌کند و يا شهادتي که در صحن دادگاه به زبان شفاهي دانسته‌هايش را به زبان می‌آورد و ... به جامعه خدمت نمايد.) به جامعه خدمت نمايد.

اگرچه کشورهای غربی مشخصاً از ۱۹۹۷ از زبان‌شناسی حقوقی در محاکم قضایی و مراکز پليس و ... استفاده می‌کنند ولی این امر در ایران ناشناخته باقی مانده است. تا اینکه اینجانب در قالب اولین کارتحقیقی در سال ۱۳۸۴ (۲۰۰۵ میلادی) به معرفی آن پرداختم و کتاب حاضر که اولین کتاب در زمینه زبان‌شناسی حقوقی است به موارد و موضوعات فوق‌الذکر می‌پردازد.

بی‌تردید نظام قضایی، تعریف و حدود قوانین، تعریف جرم و نظام زبانی سازمان پليس و شرح وظایف آنها از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. اما از اینکه مردم در قبال دولت و بالعکس، مردم در بین خود دارای حقوقی هستند و نظام پليس و قضایی بدنبال ایجاد امنیت و احقاق و استیفاء حقوق مردم و دولت می‌باشند نیز از موضوعات مشترک جوامع انسانی است و در ضمن از اینکه در انجام وظایف پليس و قوه قضائیه یا نظام قضایی در گفتمان خاص خود اعم از گفتاری یا نوشتاری از زبان بطور عام و در دستگیری به حقایق و استیفاء حق بهره می‌جویند نیز از ویژگیهای مشترک جوامع انسانی است. هنگامیکه گفتمان‌های خاص در قالب صورت و معانی و مفاهیم زبانی ظاهر می‌شوند برای شناختن ساختار متن چنین گفتمان‌هایی و ساختار نحوی، معنا شناختی و کاربردشناسی و روش تحلیل گفتمان آنها باید به مبانی و راهبردهای زبان‌شناسی مراجعه نمود. همانطور که در مسائل قضایی به نظر کارشناسان سایر رشته‌های علوم بنا به نوع مسأله مراجعه می‌شود، مثلاً در پرونده آتش سوزی یک خودرو، قاضی جهت تکمیل پرونده همانگونه که از متخصص رشته مکانیک و یا برق اتومبیل و ... استفاده می‌کند و یا در پرونده‌ای که نیاز به دانش

پزشکی دارد از نظر کارشناس پزشک قانونی استفاده می‌کند بدیهی است در پرونده‌هایی که مساله زبان مطرح است باید از نظر متخصصان زبان یعنی زبان‌شناسان استفاده نمود.

تحقیقات علم زبان یعنی رشته زبان‌شناسی با شیوه روشمند علمی در جهت تسهیل و تسریع مشکلات حقوقی مردم و نظام قضایی و سازمان پلیس، یافته‌های چنین موضوعاتی علمی خود را در اختیار نظام و دست‌اندرکاران قوه قضائیه و دادگستری و نظام پلیس قرار می‌دهد و از پیوند این دو یعنی رشته زبان‌شناسی و رشته حقوق می‌توان به ایجاد رشته بینا رشته‌ای یا میان رشته‌ای یعنی «زبان‌شناسی حقوقی» اقدام نمود که کتاب حاضر بحمد... اولین کتاب مستقل و رسمی در سطح دانشگاهی برای این رشته علمی مورد نیاز جامعه است. خداوند عالم را شاکرم که چنین توفیقی عنایت نمود.

هرکار نخستی ممکن است دارای نقایص محتوایی، روشی و شکلی زیادی نسبت به کارهای مشابه آینده داشته باشد. اما وجود نقایص نباید مانع جرات کردن و شهامت ورود به عرصه‌های جدید علمی گردد. کتاب حاضر نیز مشمول همین گفته قرار می‌گیرد.

کتابی که در پیش رو دارید متشکل از سه بخش به ترتیب بخش مبانی نظری، راهبردهای کاربردی و کار علمی یا میدانی در حوزه زبان‌شناسی حقوقی است. محتوای هر بخش از زیر بخش‌هایی تشکیل شده که به برخی از آنها در فهرست مطالب اشاره شده است.

هرگونه نقد و ارائه اصلاحات مورد نظر متخصصان و صاحب‌نظران محترم سبب رفع کاستی‌های احتمالی کتاب خواهد شد لذا مولف ضمن استقبال از آراء انتقادی و اصلاحی پیشاپیش صمیمانه از این بزرگواران تشکر می‌نماید.

با سپاس
دکتر فردوس آقاگل‌زاده
فروردین ۱۳۹۰